

Alberto
Moravija

Rimljanka

Prevela s italijanskog
Marija Ilić Agapova

■ Laguna ■

Naslov originala

Alberto Moravia

LA ROMANA

© 2017 Giunti Editore S.p.A., Firenze-Milano

Bompiani is an imprint of Giunti Editore S.p.A.

1947 First edition published under Bompiani imprint

2017 First edition published as Giunti Editore S.p.A.

www.giunti.it

www.bompiani.it

Copyright © ovog izdanja 2026, LAGUNA

Rimljanka

PRVI DEO

1

Kad mi je bilo šesnaest godina, bila sam prava lepotica. Oval moga lica bio je savršen, iako nešto uži u donjem delu, oči bademaste, velike i blage, nos prav i u istoj liniji sa čelom, usta velika, s lepim, crvenim i mesnatim usnama, a kad sam se smejala, videli su se moji pravilni i vanredno beli zubi. Majka je govorila da ličim na neku madonu. Ja sam zapazila da ličim na filmsku glumicu koja je tada bila u modi i počela sam da se češljam kao ona. Majka je govorila da je moje lice lepo, ali da je moje telo sto puta lepše; telo, kao što je moje, govorila je, ne postoji u čitavom Rimu. Tada nisam obraćala pažnju na svoje telo. Činilo mi se kao da se sva lepota sastoji iz lica, ali danas mogu da kažem da je majka imala pravo. Noge su mi bile prave, čvrste, bokovi okrugli, leđa duga, uska u struku, a široka u ramenima. Trbuh sam, kao i uvek, imala dosta jak, pupak se skoro nije video, toliko je upao u meso. Majka je govorila da je to jedna lepota više, jer trbuh mora biti ispupčen, a ne ravan, kao što je to sada moderno. I grudi sam imala jake; tako čvrste i visoke da su lepo stajale same, bez ikakvog prslučića. Kad sam se žalila da su mi grudi suviše razvijene, majka je govorila da su izvanredno lepe i da danas grudi u drugih žena baš ništa

ne vrede. Naga, na šta su mi kasnije obratili pažnju, bila sam visoka i puna, građena poput statue, ali sam u haljini izgledala kao neka devojčica i niko nije mogao ni zamisliti da sam tako građena. To je zavisilo, kako mi je rekao slikar kome sam počela da poziram, od opštih srazmera pojedinih delova tela.

Tog slikara pronašla mi je moja majka. Do udaje, i pre no što se počela baviti šivenjem košulja, i ona je bila model. Kad joj je neki slikar dao da mu sašije košulje, pa se setio njenog ranijeg zanata, predložio je da mu ja budem model. Kad sam prvi put pošla slikaru, majka je htela da me prati, iako sam ja tvrdila da mogu vrlo lako i sama da odem. Bilo me stid ne toliko što ću prvi put u životu morati da se skinem pred jednim muškarcem, već što sam predviđala kako će majka govoriti slikaru da bi ga privolela da me primi. I zaista, pošto mi je pomogla da se skinem, i pošto me sasvim nagu postavila da stojim usred ateljea, sva zaneta, počela je da govori slikaru: – Ma pogledajte samo te grudi... a bokovi... pa noge... gde da pronađete slične grudi, noge, bokove? I dok je tako govorila, ona me pipkala baš onako kako se to radi sa životinjama, kad želimo da delujemo na kupca da se odluči na kupovinu. Slikar se smejao, ja sam se stidela, a uz to, bilo je zimsko doba, drhtala sam od hladnoće. Ali sam shvatila da majka to ne radi iz neke prepredenosti već što se ponosi mojom lepotom. Radila je to, jer me ona rodila i, ako sam lepa, onda to njoj dugujem. Izgledalo je da i slikar razume ova majčina osećanja, smejao se bez zlobe, prijatno, tako da sam se odmah ohrabrila i pobeđujući svoju sramežljivost, prišla na vrhovima prstiju do peći, da bih se ugrejala. Slikaru je moglo da bude oko četrdeset godina, bio je krupan, izgled mu je bio veseo i miran. Osećala sam da me posmatra bez želje, kao što bi posmatrao neku stvar, i to mi je ulivalo poverenje. Kasnije, kad me je bolje upoznao, uvek je sa mnom postupao ljubazno i s poštovanjem; naime, nije više u meni gledao stvar, već ličnost. Odmah sam prema njemu osetila veliku simpatiju i možda bih se u njega, iz zahvalnosti što je sa mnom bio tako

nežan i tako ljubazan, i zaljubila. Ali on nikad nije bio suviše poverljiv i uvek se prema meni odnosio samo kao slikar, a ne kao muškarac. Tako su naši odnosi, za čitavo vreme koliko sam za njega pozirala, ostali onako besprekorni i otmeni kao što su bili i prvog dana.

Kad majka prestade da me hvali, slikar bez reči pride nekim svojim, starim knjigama, koje su bile nagomilane na stolici; i pošto je neko vreme preturao, izvuče neki bakrorez u boji i pokaza ga majci tiho govoreći: – Evo tvoje kćerke. I ja sam se odmakla od peći da bih videla taj bakrorez. Prikazivao je nagu ženu, ispruženu na krevetu, koji je bio prekriven skupocenim materijalom. Iza kreveta nalazila se somotska zavesa, a viseći u vazduhu, između nabora zavesе, dva dečaka s krilima, kao dva anđelčića. Žena je zaista ličila na mene, samo što je, iako naga, zbog onog skupocenog materijala, i zbog prstenja na ruci, bilo jasno da je to svakako neka kraljica, ili neka druga važna ličnost, dok sam ja bila samo dete iz naroda. Majka isprva nije mogla da shvati i zbunjeno je gledala sliku. Zatim, kao da je odjednom shvatila u čemu je sličnost, uzviknula je teško dišući: – Tačno... to je ona... vidite da sam bila u pravu... a ko je ovo?

– To je Danaja – odgovorio je slikar smešeći se.

– Ko je ta Danaja?

– Danaja... pagansko božanstvo.

Majka, koja je očekivala da će čuti ime neke osobe koja je stvarno postojala, zbunila se, a da bi to sakrila, počela je da mi objašnjava da moram zauzeti položaj kakav želi slikar, na primer, da se moram ispružiti poput figure na slici ili da moram stajati ili sedeti, i to mirno, čitavo vreme dok on slika. Slikar je smešeći se rekao da se majka razume više od njega, a majka je, polaskana, odmah počela da govori o vremenu kad je i sama bila model i u čitavom Rimu poznata kao jedan od najlepših. Zatim je govorila o šteti koju je sama sebi nanela svojom udajom, kao i time što je prestala da radi kao model. Slikar mi je, međutim, naredio da se ispružim na sofi koja se nalazila u dnu

ateljeara i postavio me u traženu pozu, savijajući sam moje ruke i noge onako kako je to želio, ali je sve to radio s promišljenom i prefinjenom nežnošću; jedva me je doticao, kao da me je već video u pozici u kojoj je želio da me slika. Zatim, dok je majka i dalje brbljala, on je na belom platnu, koje je bilo postavljeno na nogare, počeo da povlači prve konture. Majka je primetila da je on više ne sluša, da je sav zanet slikanjem, i upita ga: – A koliko ćete platiti ovoj mojoj kćeri za svaki sat rada?

Ne dižući pogled s platna, slikar reče neku svotu, ali majka na to odmah zgrabi moje haljine koje sam ostavila na stolici, baci mi ih u lice i naredi:

- Hajd' obuci se... bolje je da odemo.
- Šta ti je sad? – začuđeno upita slikar, prestajući da slika.
- Ništa, ništa – odgovori majka praveći se kao da joj se žuri.
- Idemo, Adrijana... moramo još toliko toga da posvršavamo.
- Čuj na kraju – rekao je slikar – ako želiš da nešto predložiš, predloži... Kakve su to komedije?

Na to je majka počela da se svađa, glasno vičući da je on lud kad misli da mi tako malo plati, da ja nisam od onih starih modela koje više niko neće, da mi je tek šesnaest godina i da prvi put poziram. Kad želi da nešto postigne, majka uvek više, i stvarno tada se činilo kao da se naljutila. Međutim, ona uopšte nije bila ljuta, a znam, jer je dobro poznajem, da je u suštini mirna kao ovčica. Ali ona više kao što viču žene na pijaci kad im kupac za njihovu robu ponudi suviše nisku cenu. Naročito više kad govori s vaspitanim ljudima, jer zna da će oni, kao vaspitani, na kraju uvek popustiti.

I zaista je i slikar na kraju popustio. Dok je majka glasno vikala, on se smešio i neprestano rukom pravio pokret kao da traži reč. Na kraju je majka, da bi predahnula, zastala, a on ponovo upita koliko traži. Ali majka to nije rekla odmah. Iznenada je viknula: – Htela bih da znam koliko je onaj, što je radio onu sliku koju ste mi pokazali, plaćao svome modelu?

Slikar je počeo da, se smeje: – Kakve to ima veze? To su bila druga vremena... biće da joj je dao flašu vina... ili par rukavica.

Majka se ponovo zbunila, kao onda kad joj je rekao da slika predstavlja Danaju. Slikar je, iako prostodušno, s majkom donekle zbijao šalu, ali ona to nije primećivala. Ponovo je počela da viče, nazivala ga je cicijom i u isto vreme veličala svoju lepotu. Zatim se odjednom uprepodobila i rekla svotu koju je želela. Slikar se i dalje pogađao, ali su se na kraju sporazumeli za svotu koja je bila nešto manja od one koju je majka zahtevala. Slikar je otišao do jednog stolića, izvukao fioku i platio majci. Veoma zadovoljna, ona je uzela novac, dala mi još izvesne, poslednje savete i otišla. Slikar pođe da zatvori vrata, a zatim me, kad se vratio nogarima, upita:

– Da li tvoja majka uvek tako viče?

Rekla sam: – Majka me voli.

Nastavljajući ponovo da slika, mirno je primetio:

– A meni se čini da naročito voli novac.

– Ne, to nije istina – odgovorila sam živahno. – Ona mene voli više od svega, ali joj je žao što sam se rodila siromašna i htela bi da dobro zarađujem.

Htela sam da potanko ispričam ovaj događaj sa slikarem zato što sam od tog dana počela da radim, iako sam kasnije odabrala drugi zanat; a zatim, jer majčino ponašanje tom prilikom daje mogućnost da se upozna njen karakter i priroda osećanja koje je gajila prema meni.

Kad se završio čas poziranja, potražila sam majku, koja mi je zakazala sastanak u jednoj mlekari. Zapitala me kako je bilo i zahtevala je da joj potanko prepričam sve one kratke razgovore koje je slikar, inače čovek dosta ćutljiv, vodio sa mnom za vreme poziranja. Na kraju mi je rekla da moram biti oprezna, jer, iako možda ovaj slikar i nema neke loše namere, ipak slikari većinom uzimaju modele s namerom da im budu ljubavnice, a ja, na svaki način moram da odbijem ponude takve vrste.

– Slikari su od reda slepci – objasnila mi je – od njih čovek ne može ništa da očekuje, a ti sa svojom lepotom možeš da se nadaš nečem daleko boljem nego da postaneš ljubavnica nekog siromašnog mazala.

Bilo je to prvi put da je majka sa mnom ovako govorila. Govorila mi je sa sigurnošću, kao što se govori o stvarima o kojima se dugo razmišljalo.

– Šta hoćeš da kažeš? – upitala sam začuđeno.

Odgovorila je prilično neodređeno: – To su ljudi koji umeju lepo i mnogo da govore, ali koji nemaju novaca... Devojka tvoje lepote mora uvek da traži društvo gospode.

– Kakve gospode? Ja ne poznajem nikakvu gospodu.

Pogledala me je i još dvosmislenije završila: – Dobro, zasad budi model, a kasnije ćemo videti... jedno drugo vuče, od malih stvari postaju velike stvari... Dok je to govorila, na majčinom licu bio je neki zamišljen i pohlepan izraz, koji me je skoro uplašio. Tog dana nisam je ništa više pitala.

Uostalom, majčini saveti bili su sasvim suvišni, jer sam u to doba, i pored svoje mladosti, bila veoma ozbiljna. Posle onog slikara našla sam druge i ubrzo sam u krugu slikarskih ateljea postala veoma poznata. Moram da kažem, govoreći uopšte, da su skoro svi slikari prema meni imali dosta obzira i da su bili uzdržani, iako mnogi od njih nisu preda mnom skrivali svoja osećanja. Ja sam ih, međutim, sve tako odlučno odbijala da sam uskoro stekla glas preterano ozbiljne devojke. Rekla sam da su slikari prema meni uvek bili dosta pažljivi. Mislim da za to treba u prvom redu zahvaliti činjenici što oni nisu nameravali da mi se udvaraju već da me crtaju i slikaju, a crtajući i slikajući, nisu me gledali očima muškarca već očima umetnika, onako isto kao što bi gledali kakvu stolicu ili kakav drugi predmet. Navikli su na modele, tako da moje nago telo, iako mlado i izazovno, nije na njih ostavljalo naročit utisak, kao što ga ne bi ostavilo ni na kakvog lekara koji je navikao na golotinju. Međutim, često su me dovodili u nepriliku prijatelji pojedinih slikara. Ulazili su i

počinjali da razgovaraju sa slikarima, ali sam ubrzo primetila da oni, ma koliko nastojali da se prikažu ravnodušni, nisu u stanju da skinu pogled sa mog tela. Drugi su naprosto bili bestidni i naročito su hodali gore-dole po ateljeu, kako bi me dobro zagledali sa svih strana. Baš ti pogledi, pored nejasnih aluzija moje majke, probudili su u meni koketeriju i u isto vreme doprineli da sam postala svesna i svoje lepote i koristi koju bih iz nje mogla da izvučem. Na kraju, ne samo da sam navikla na te bezobzirnosti već se, kasnije, nisam mogla ni oteti osećanju zadovoljstva primećujući zabunu tih posetilaca, a osećala sam i izvesno razočaranje kad bih primetila da su zaista ravnodušni. Tako sam neosetno, preko taštine, došla na misao, što je majka i želela, da bih koristeći se svojom lepotom, samo kad bih to htela, mogla da popravim svoje stanje.

Međutim, ja sam u to vreme naročito mislila na udaju. Moja osećanja još nisu bila probuđena, a ljudi koji su me gledali dok sam pozirala nisu budili u mojoj duši nikakvo drugo osećanje, sem taštine. Sav novac koji sam zarađivala davala sam majci, a kad nisam pozirala, ostajala sam kod kuće i pomagala joj da kroji i šije košulje, jer je to, posle smrti mog oca, koji je bio železničar, bio jedini prihod od kog smo živele. Stanovale smo na drugom spratu, u malom stanu, u kući koja je bila duga i niska i koja je pre pedeset godina bila podignuta za železničare. Kuća se nalazila u jednoj ulici u predgrađu, koja je bila osenčena platanima. Sa čitave jedne strane ulice nalazio se niz kuća koje su ličile na našu. Sve su one bile jednake, sve na dva sprata, sa pročeljem od cigala, sve su bile nemalterisane, svaka je imala po dvanaest prozora, po šest na svakom spratu, vrata u sredini. S druge strane ulice protezale su se gradske zidine, koje su u tom delu grada bile čitave i obrasle zelenilom. S oba kraja zidina stajala je po jedna kula. Pored kapije u zidinama nalazila se ograda „Luna-parka“, koja se oslanjala na zid. U proleće je park bio svečano osvetljen i otud se čula muzika. Sa mog prozora, gledajući malo ukoso, mogla sam da vidim

vence šarenih sijalica, krovove paviljona okićene zastavama i gomile ljudi koji su se okupljali oko ulaza, ispod grana platana. Noću sam jasno i često čula muziku i ostajala budna slušajući je otvorenih očiju, činilo mi se kao da je dolazila iz nekog nedostižnog sveta, nedostižnog bar za mene, a to su osećanje pojačavale i teskoba i tama moje sobe. Činilo mi se kao da se celokupno gradsko stanovništvo okupilo u „Luna-parku“ i kao da samo ja tamo nemam pristupa. Htela sam da se dignem i odem tamo, ali se nisam micala, a muzika, svirajući neumorno po čitavu noć, primoravala me je da mislim kako mi je konačno sve uskraćeno, i to zbog nekih krivica koje su meni bile potpuno nepoznate. Ponekad se dešavalo da sam, slušajući onu muziku, i plakala zbog tuge što i ja nisam tamo. U to doba bila sam veoma sentimentalna. Bilo kakva sitnica, nepažljivost ma koje prijateljice, majčini prigovori, dirljive scene u bioskopu – sve je to moglo da u meni izazove suze. Možda se to osećanje o srećnom i zabranjenom svetu ne bi u meni razvilo da me majka za vreme mog detinjstva nije stalno držala daleko od „Luna-parka“ i da mi nije uskraćivala i bilo kakvu drugu razonodu. Ali majčino udovištvo, njeno siromaštvo, a naročito njena averzija prema razonodama, koje su joj bile nepoznate, jer je sudbina i prema njoj bila škrtta, nisu mi dozvoljavali da kročim nogom u „Luna-park“, a ni u koje drugo mesto za razonodu. To mi je bilo moguće tek mnogo docnije, kad sam već postala devojka i kad je moj karakter bio već izgrađen. Verovatno da je to bio razlog što sam čitavog života smatrala da sam isključena iz veselog i blistavog sveta sreće. Od te misli nisam mogla da se oslobodim ni kad sam bila ubeđena da sam srećna.

Rekla sam da sam u ono vreme naročito mislila na udaju, a reći ću i kako sam tu udaju zamišljala. Drvored u predgrađu, u kom se nalazila naša kuća, vodio je u manje siromašnu gradsku četvrt. Mesto dugačkih i niskih železničarskih kuća, koje su ličile na umorne i prašnjave železničke vagone, tamo su se uzdizale mnogobrojne male vile okružene vrtovima. Nisu bile luksuzne,

tamo su stanovali činovnici i sitni trgovci, ali su, u poređenju s našom sumornom kućom, odavale utisak kuća u kojima je život bio udobniji i srećniji. Pre svega, te su se vile razlikovale jedna od druge, zatim, one nisu vređale oko, nisu bile ni izgrebane, ni crne, ni napukle, kao moja i njoj slične kuće, koje su podsećale na neku staru svađu svojih stanovnika. Sem toga, te su vile bile okružene gustim bašticama, a to je navodilo na misao da je tamo život intiman i da se ta intimnost ljubomorno čuva i stoji daleko od ulične vreve i gradske zbrke. Međutim, u mojoj kući sve je bilo ulica: i široki trem, koji je ličio na neki magacin za smeštaj trgovačke robe, i široke stepenice, koje su bile nečiste i prazne, pa čak i same sobe, u kojima je stari i odasvud prikupljen nameštaj podsećao na starine koji na pločnicima izlažu i prodaju stare stvari; sve je to ličilo na ulicu.

Jedne letnje večeri, dok sam s majkom šetala ispod drvoreda, videla sam kroz prozor jedne od tih malih vila porodičnu scenu koja mi se urezala u pamćenje i koja je, kako mi se činilo, u svemu odgovarala mojoj predstavi o normalnom i pristojnom životu. To je bila mala ali čista soba sa šarenom hartijom na zidu, a jedna lampa visila je iznad postavljenog stola. Oko stola sedelo je pet-šest osoba, a među njima su, kako mi se učini, bila i tri deteta stara od osam do dvanaest godina. Nasred stola stajala je zdela iz koje je majka stojeći delila supu. Možda će izgledati čudnovato, ali meni je od svih stvari najviše pala u oči ona lampa iznad stola ili, bolje reći, onaj izvanredno vedar i prirodan izgled koji su pojedine stvari dobijale od njenog svetla. Kasnije, kad sam ponovo razmišljala o toj sceni, zarekla sam se odlučno da moram sebi postaviti za cilj da jednog dana i ja stanujem u takvoj kući, da imam takvu porodicu i da živim u takvoj svetlosti, jer mi se činilo da ona otkriva sređene i čvrste simpatije. Možda će neko pomisliti da su moje težnje bile isuviše skromne, ali treba uzeti u obzir moje tadašnje prilike: na mene, koja sam se rodila u skromnoj železničarskoj kući, ta mala vila pravila je onakav isti utisak kakav su, verovatno, na

njene stanovnike, kojima sam ja toliko zavidela, pravili bogatiji i veći stanovi u luksuznijim gradskim četvrtima. Tako, eto, svako zamišlja svoj raj tamo gde je za drugoga pakao.

Majka je, međutim, na moj račun pravila velike planove, ali to su, kako sam uskoro primetila, bili planovi koji nisu imali nikakve veze s onim sređenim životom koji mi je ležao na srcu. U stvari, ona je mislila da ne postoji uspeh kojem se ja, s mojom lepotom, ne bih mogla nadati, ali nikako nije želela da se udam i da imam porodicu kao i svi drugi. Bile smo veoma siromašne, moja lepota izgledala joj je kao jedino bogatstvo kojim raspolazemo, samo što je ona smatrala da to bogatstvo nije isključivo moje, već i njeno, jer me je ona rodila. Ja sam se ovim bogatstvom morala služiti sporazumno s njom i to sa ciljem da popravimo naše stanje, a bez svakog obzira na ono što je pristojno ili nepristojno. Verovatno je ovde naročito bila u pitanju nedovoljna mašta, pa je, u prilikama kakve su bile naše, misao da se iskoristi moja lepota bila prva koja je majci pala na pamet. Ona se na toj misli zadržala i nikad se više nije od nje odvojila.

Tada su mi ovi majčini planovi bili još vrlo nejasni, ali i kasnije, kad sam ih potpuno shvatila, nikad nisam imala smelosti da je zapitam zašto se ona, kad je već imala takve ideje, udala za železničara i samu sebe dovela u tako težak položaj. Pa ipak sam zaključila, na osnovu mnogih aluzija, da sam baš ja bila kriva što je majka tako promašila; naime, da je krivica ležala na mom neželjenom i nepredviđenom rođenju. To drugim rečima znači da sam se ja sasvim slučajno rodila i da je majka – nemajući smelosti da spreči moj dolazak na svet, što je, prema njenim rečima, morala uraditi, bila prinuđena da se uda za mog oca i da snosi sve posledice sličnih brakova. Ciljajući na moje rođenje, majka je često ponavljala: – Ti si bila moja propast. Ta mi je fraza ranije bila nejasna i žalostila me je, ali sam je kasnije u celosti shvatala. Ova je fraza značila: „Da nije bilo tebe, ne bih se udala i danas bih se vozila automobilom.“

Pošto je tako mislila o sopstvenom životu, razumljivo je što majka nije želela da njena kćerka, koja je od nje bila daleko lepša, ponovi iste greške i da je zadesi ista sudbina. Eto, zašto ja ni danas, kad na stvari gledam u nužnoj perspektivi, nisam u stanju da je optužim. Za majku je porodica značila: siromaštvo, ropstvo i retke radosti, kojima je s muževljevom smrću brzo došao kraj. Iako to shvatanje nije bilo tačno, ipak je bilo prirodno što je majka pošten i porodičan život smatrala za nesreću i što je budno pazila da i ja ne podlegnem onim istim iluzijama koje su nju upropastile.

Majka me je na svoj način jako volela. Na primer, čim sam počela da hodam po ateljeima, sašila mi je dve haljine: jednu iz dva dela, suknju i kaputić, a drugu, iz jednog dela. Da kažem istinu, bilo bi mi milije da sam dobila rublje, jer sam se, svaki put kad sam morala da se skinem, stidela da pokažem svoje rublje koje je bilo prosto, iznošeno i ne uvek besprekorno čisto. Ali je majka govorila da ispod haljine mogu da nosim bilo kakve dronjke i da je glavno da napravim utisak. Sama je odabrala dva šarena materijala svetlih boja i sama je skrojila haljine, ali kako je ona šila samo košulje i nikad nije bila prava krojačica, pokvarila je obe haljine iako se iz petnih žila trudila da ih što bolje sašije. Sećam se da je haljina koja je bila sašivena iz jednog dela na grudima tako loše stajala da su se grudi suviše isticale i da sam na tom mestu morala da nosim broš. Što se tiče haljine iz dva dela, kaputić je bio suviše kratak i uzak, tako da su se jako isticali ne samo bokovi, već i grudi i ruke; suknja je, međutim, bila isuviše široka i na trbuhu je pravila izvesne nabore. Meni su se ove haljine ipak činile kao nešto vanredno, jer sam se pre toga još ružnije odevala. Obično sam nosila neke suknjice koje su razotkrivale butine, a uz to neke majice, šalove... Majka mi je kupila i dva para svilenih čarapa. Ranije sam nosila kratke čarape koje su dopirale do pola noge i ostavljale gola kolena. Ovi pokloni su me ispunili radošću i ponosom; neprestano sam im se divila i na njih mislila; po ulici sam hodala ukočeno

i pažljivo kao da na sebi nisam imala one jadne krpice, već najskupocenije haljine koje je sašila najpoznatija krojačica.

Majka je neprestano mislila na moju budućnost. Nije prošlo mnogo vremena i ona je već postala nezadovoljna mojim zanatom modela; smatrala je da zarađujem isuviše malo, a što se tiče samih slikara i njihovih prijatelja, smatrala je da je to sirotinja i da u tom društvu neću napraviti nikakvo korisno poznanstvo. Iznenada joj je palo na pamet da bih mogla da postanem balerina. Kao što sam već rekla, nisam pomišljala ni na šta drugo sem na miran život, na muža i decu, ali je zato majka bila suviše ambiciozna. Misao o baletu došla joj je na pamet u vezi s jednom porudžbinom, koju je dobila od nekog direktora varijetea čiji su se programi davali na bioskopskoj pozornici, između pojedinih filmova. Majka nije mislila da je profesija balerine sama po sebi naročito unosna, ali kako je smatrala da iz malih stvari mogu nastati velike, nadala se da bih ja, nastupajući na pozornici, mogla da sretnem i kakvog pravog gospodina.

Jednog dana mi je rekla da je govorila s tim direktorom i da joj je on poručio da me dovede. Pošli smo izjutra u hotel u kom je direktor stanovao s čitavom svojom trupom. Sećam se da je hotel bio smešten u staroj i ogromnoj palati nedaleko od stanice. Bilo je skoro podne, ali je po hodnicima još uvek bilo tamno. Iz soba je prodirao zadah ustajalog, ispunjavao vazduh i otežavao disanje. Projurile smo kroz nekoliko hodnika i na kraju smo pronašle neku vrstu mračnog predsoblja u kome su tri balerine i jedan klavirist, koji je sedeo za klavirom, vežbali u onom oskudnom svetlu kao da se nalaze na nekoj pozornici. Klavir se nalazio u jednom uglu, pored klozetskih vrata s mutnim staklom. U suprotnom uglu uzdizala se ogromna gomila prljavih čaršava. Klavirist, mršav starac, svirao je napamet, ali je, kako mi se činilo, mislio na nešto sasvim drugo, a možda je i spavao. Balerine su bile mlade, na sebi nisu imale kaputiće, već samo suknjice, grudi i noge bile su im gole. Držale su se

za struk, a kad bi klavirist počeo da svira, išle su napred, i to sve tri zajedno, prema gomili prljavih čaršava, dizale noge i njišući ih najpre udesno, zatim ulevo, pravile neku izazovnu kretnju, koja je u onom mračnom i bednom prostoru izgledala veoma čudnovato. Zatim su se okretale i snažno tresle zadnjim delom tela.

Gledajući ove balerine i videvši kako one, uz jaku i potmulu huku, u taktu udaraju nogama po podu, osetila sam kako me ostavlja hrabrost. Znala sam, iako sam imala dugačke i čvrste noge, da ipak nemam nikakve sklonosti za igru. Već sam ranije, u društvu s dvema mojim prijateljicama, uzimala časove igranja u jednoj rejonskoj školi. One su, već posle nekoliko prvih časova, znale da drže takt i da, kao dve iskusne balerine, pokreću nogama i kukovima, dok sam se ja vukla kao da sam od struka nadole od olova. Činilo se kao da nisam građena poput drugih devojaka, osećala sam da je u meni nešto masivno i teško, što čak ni muzika ne može da pokrene. Sem toga, sudeći prema nekim ranijim pokušajima, znala sam da osećaj kad mi nečija ruka obavlja stas izaziva u meni neku vrstu podatljive malak-salosti, tako da sam noge vukla umesto da ih pokrećem. Pa i slikar mi je rekao: – Ti si se, Adrijana, morala roditi pre četiri veka, kad su bile moderne žene kao što si ti. Danas, međutim, kad je u modu prodrila mršavost, ti više nisi u svom elementu, kroz četiri do pet godina postaćeš Junona. On se u svom predviđanju prevario, jer, iako je već prošlo pet godina, nisam postala ni deblja ni Junona, ali kad je rekao da nisam za ovo doba mršavih žena, imao je pravo. Patila sam zbog ove moje nesposobnosti, želela sam da omršavim i da igram kao i druge devojke; ali, iako sam malo jela, ostala sam i dalje masivna kao kakva statua, a kad sam igrala, nije mi polazilo za rukom da uhvatim skakutavi i brzi ritam moderne muzike.

Sve sam ovo rekla majci, jer sam znala da je ova poseta direktoru varijetea besciljna, a ponižavala me pomisao da mogu biti odbijena. Ali je majka odmah počela da viče da sam daleko

lepša od svih onih nesrećnica koje se pokazuju na pozornicama, da bi direktor morao da zahvali Bogu što mu se pruža prilika da me uzme u svoju trupu, i još tako neke druge stvari. Majka uopšte nije shvatala modernu lepotu i verovala je da je žena utoliko lepša, ukoliko ima veće grudi i oblije bokove.

Direktor nas je očekivao u sobi koja je vodila u predsoblje. Mislim da je on iz te sobe, kroz otvorena vrata, nadzirao probe svojih balerina. Sedeo je u naslonjači pored raspremljenog kreveta. Na krevetu se nalazio poslužavnik s kafom; u tom trenutku on je baš dovršavao svoj doručak. Bio je debeo i star, ali gladak, napomađen i odeven s blistavom elegancijom, koja je među onim izvrnutim čaršavima, u slabo osvetljenoj sobi, u onom zadahu zatvorenog prostora, pravila čudan utisak. Lice mu je bilo tako sveže da mi je izgledalo kao namazano, jer su se ispod crvenila na obrazima videle nejednake tamne i nezdrave mrlje. Nosio je monokl, stalno je pokretao usnama, teško di-sao i uz to otkrivao zube, čija je preterana belina podsećala na veštačku vilicu. Kako sam već rekla, bio je odeven izvanredno elegantno. Naročito se sećam njegove leptir-mašne, koja je imala istu boju i iste šare kao i maramica koja mu je virila iz džepića. Dok je sedeo, jako se isticao njegov ogroman trbuh, a kad je završio da jede, obrisao je usta i rekao glasom plačnim i punim dosade: – Hajde, pokaži noge.

– Pokaži noge gospodinu direktoru – predusretljivo je rekla majka.

Pošto sam se radeći po ateljeima već navikla na slične stvari, nisam se više stidela. Podigla sam suknju i pokazala noge, a zatim sam, držeći krajeve suknje u ruci, ostala nepomična i s razotkrivenim nogama. Noge su mi divne, visoke, prave, spo-jene, ali su mi bedra neobično razvijena, okrugla i teška i šire se sve do samih kukova. Posmatrajući me, direktor je zatresao glavom, a zatim me je zapitao: – Koliko ti je godina?

– U avgustu je navršila osamnaest – spremno je odgovorila majka.

Direktor nije ništa rekao, digao se i prišao gramofonu koji se nalazio na stolu, između papira i rublja. Navio je gramofon, pažljivo odabrao ploču i stavio je na gramofon, a zatim, rekao:

– Nastoj da igraš u taktu s ovom muzikom, ali stalno drži podignutu suknju.

– Uzela je samo nekoliko časova plesa – rekla je majka, jer je znala da će ova proba biti odlučujuća, a poznajući moju nespretnost plašila se za rezultat ispita.

Ali je direktor napravio znak rukom kao da je želeo da je ućutka, a kad je muzika zasvirala, dao mi je znak da igram. Počela sam da igram, i to kako mi je rekao, držeći podignutu suknju. U stvari, jedva da sam, mlitavo i teško, pokretala nogama tamo i ovamo, a uz to sam osećala da ih pokrećem bez takta. Direktor je stajao pored stola, s laktovima naslonjenim na sto i licem okrenutim prema meni. Odjednom je zatvorio gramofon, ponovo seo u fotelju i u isto vreme napravio sasvim jasnu kretnju u pravcu vrata.

– Zar nije dobro? – majka je upitala uzbuđeno i već spremna za napad.

On je odgovorio ne gledajući je (u međuvremenu je po džepovima tražio kutiju s cigaretama):

– Ne, nije dobro.

Po intonaciji majčinog glasa uvek sam znala kad se ona sprema za svađu i stoga sam je i sad povukla za rukav. Ona me je, međutim, odgurnula naglim pokretom i, upirući u direktora usplamtele oči, ponovila je još jačim glasom: – Nije dobro? A može li se znati zašto?

Direktor, pošto je našao cigarete, tražio je šibice. Bio je krupan i izgledao je kao da ga svaki pokret zamara. Odgovorio je mirno, iako teško dišući: – Nije dobro, jer nema sklonosti za igru, a zatim jer i njena fizička građa ne odgovara.

Na to je majka, kako sam i predviđala, počela da više navodeći uobičajene razloge: da sam prava lepotica, da imam lice poput madone, da treba samo pogledati moje grudi, noge,

bokove. Ne mičući se, on je upalio cigaretu i, pušeći i gledajući je, čekao da dovrši. Kad je majka završila, rekao je svojim plačnim i punim dosade glasom: – Možda će tvoja kćerka kroz nekoliko godina postati dobra dadilja, ali balerina nikad.

Svakako da direktor nije znao kako majka izgleda kad se naljuti i padne u vatru. Toliko se iznenadio da je izvadio cigaretu i ostao otvorenih usta. Hteo je da govori, ali mu to majka nije dozvoljavala. Kako je majka bila mršava i uvek teško disala, zaista je bilo nemoguće shvatiti otkud su dolazili onaj glas i ona bujica reči. Obasula ga je mnoštvom pogrda, i to ne samo njega, već i balerine koje smo videli u hodniku. Na kraju je uzela komade svile koje joj je on uručio za košulje, bacila mu ih u lice i povikala: – Dajte da vam šije košulje ko hoće... možda vaše balerine... ja vam ih neću šiti, makar me obasuli zlatom! Takav kraj ove posete direktor zaista nije očekivao. Obavijen oko tela i oko glave materijalom za košulje, stajao je crven i zaprepašćen. Ja sam, međutim, vukla majku za rukav i, postićena i ponižena, skoro da sam plakala. Konačno me je poslušala i mi smo izašle iz sobe ostavljajući direktora da se sam razmrsi i sa sebe skinе svoje komade svile.

Ovo što se desilo ispričala sam idućeg dana slikaru, koji je donekle postao čovek moga poverenja. Mnogo se smejao direktorovoj frazi o mojoj sklonosti da u budućnosti postanem dadilja, a zatim je primetio: – Jadna moja Adrijana, već sam ti više puta rekao da si pogrešila što si se rodila u ovom veku... Morala si se roditi pre četiri veka, jer ono što se danas posmatra kao mana, onda se smatralo za vrlinu, i obratno... Taj direktor je sa svog gledišta bio u pravu... On zna da publika traži mršave, plave žene, s malim grudima, malom zadnjicom, s prepredenim i izazovnim licem... Ti, iako nisi debela, punačka si, crnomanjasta, imaš velike grudi, a isto tako i stražnji deo, lice ti je nežno i mirno... šta da radiš? Meni odlično odgovaraš... ostani i dalje model... zatim ćeš se jednog dana udati i imaćeš

mного dece koja će ličiti na tebe, biće crna, punačka, nežnog i mirnog lica.

Rekla sam energično:

– To je baš ono što želim da uradim.

– Bravo – rekao je on – a sad se malo nagni na bok... tako.

Taj me je slikar voleo na svoj način i možda bi me savetovao da je i dalje ostao u Rimu i da sam ja i dalje u njega imala poverenja, a možda se mnoge stvari ne bi desile. Ali se on stalno žalio da slabo prodaje slike, i kad je jednom u Milanu bila priređena izložba njegovih slika, on je iskoristio tu priliku da se definitivno preseli u taj grad. Ja sam, međutim, kako mi je on preporučio, i dalje ostala model, ali drugi slikari nisu bili ni tako ljubazni ni tako srdačni kao on i ja nisam osećala nikakvu želju da s njima govorim o svom životu, koji je bio sasvim prividan, ispunjen nadama i snovima, jer se u tom periodu nije ništa desilo.